№ 59 ԿԻՐԱԿԻ, 18 ՄԱՐՏԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

№ 59 ԿԻՐԱԿԻ, 18 ՄԱՐՏԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենիկլոմ

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ի բաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է խորին վշտով իր աւագագոյն աշխատակից՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ-ՀԱՄՄԱԼԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ մարտի 16-ին: Խմբագրութիւնը իր սեպուհ պարտքն է համարում անթերի կատարել մեծ-ծերունու կամքը՝ արտայայտված խմբագրութեան անունով թողած կտակի մէջ:

Մարտի 16-ին, գիշերվայ ժամը 10-ին խաղաղ վախճանվեց

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԸ,

(ՀԱՄՄԱԼԸ)

որի մասին յայտնում են հանգուցեալի այրին և որդիքը: Յուղարկաւորութիւնը իր բնակարանից (Լերմոնտովսկայա փող. № 16) հինգշաբթի, մարտի 22-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին դէպի Վանքի մայր-եկեղեցին: Հանգուցեալի կամքն է պսակներ չը դնել: 175. 3—1

„ԿԱՒԿԱԶ" ու „ՄԵՐԿՈՒՐԻՅ" ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ
ՆՆՋԱՐԱՆ-ՎԱԳՈՆՆԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՄԱՐՏԻ 15-ԻՑ ՏԵՂԱՓՈԽՎԱԾ ԵՆ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊ. Տ. № 3.
(Այն տան բակը, ուր գտնվում է Փոխադարձ Վարկի Ընկ.)
(Կ.) առ. 166. 3—2

Այսօր, կիրակի, մարտի 18-ին
ԲՕՐՍԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԸ
կարդալու է
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ.
Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին:
Տոմսակ (արժէքը 1 ր. 25 կ.-ից մինչև 20 կոպ.) կարելի է ստանալ նոյն Բօրսայում:
առ. 170. 1—1

ԱԶԴ
Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԵՐԻ

Ամսիս 19-ին, երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 7-ին, Բօրսայի դահլիճում նշանակված է խորհրդակցութիւն՝ Թիւրքահայերի համար բարեգ. ընկերութիւն կամ Եգիպտոսի Հայկական Բարեգ. Ընդհ. Միութեան ճիւղ բանալու հարցի քննութեան, կանոնադրութեան մշակման և կառավարութեան ներկայացնելու համար: Ցանկացողները մասնակցել այդ խորհրդակցութեան՝ կարող են մուտքի տոմսակ ստանալ Հ. Առաքելեանից, դիմելով «Մշակի» գրասենեակը:
առ. 168. 3—3

Հրաւէր

Կիրակի, մարտի 18-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Էջմիածնեցոց ս. Գէորգ եկեղեցու բոլոր չափահաս ծխականները հրաւիրվում են երկրորդ եւ վերջին ժողովի:
Օրակարգի հարցերն են.
1) Ընտրութիւն երէցփոխի:
2) Ընտրութիւն երկու հոգաբարձուների:
3) Ընթացիկ հարցեր:
Գործակալ՝ Ղևոնդ ք. Մամիկոնեան
(առ.) 162. 2—2

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:
Պրոֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում:
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(Կ. Հ. ու.) 179. 100—1

ԲԺԻՇԿ
Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց
հիւանդութիւններ
Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանօվսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տէլէֆօն 615.
Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը
(Ե.Հ.Կ.) առ. 819. 100—76

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳԻ ՄԱՀԸ

Չը կայ այլ ևս Գաբրիէլ Սունդուկեանը, հայկական մեծագոյն դրամատուրգը, հայ գրականութեան վետերանը:

Հանգիստ, խաղաղ ննջեց Գաբրիէլ Սունդուկեանը, ուրբաթ, մարտի 16-ին, երեկոյեան ժ. 10-ին, և ննջեց յաւիտենական քնով:

Այրիացաւ հայ դրամատիքական գրականութիւնը. չքացաւ ասպարէզից «Մշակի» աւագագոյն աշխատակիցներից մինը՝ «Համմալը», գերեզման իջաւ «Պէպօյի», «Քանդած օջախի» հանճարեղ հեղինակը. յաւիտեան լռեց ազնիւ, գեղեցիկ, գեղեցկին և բարւոյն սիրահար, գեղարուեստին երկրպագու և գեղարուեստի տաճարին սպասաւորող մեծ քուրմերից մինը:

Չը նայելով իր 87 տարեկան հասակին, նա դեռ պահպանել էր իր կորովը, իր մտաւոր ձիրքերը, և նրա խորհրդածութիւնների, հոգսերի միակ առարկան՝ դարձեալ հայ գրականութիւնն էր, հայ գեղարուեստը, հայ թատրոնը, հայ բեմը: Նա նոր լոյս ընծայեց իր վերջին թատերական գրուածքը՝ «Նտակը». նրա վերջին գրական գործն եղաւ «Համմալի մասլահաթը» ժողովածուն, կազմված՝ «Մշակի» մէջ տարիների ընթացքում տպված «Համմալի» ֆելիէտօններից, որոնց վրա աւելացրել էր յատկապէս վերջին, 14-րդ մասլահաթը, նուիրված «սիրելի «Մշակին», և լոյս ընծայած էրբև նուէր՝ ձօն «Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանի առիթով:

Ծանր, անփոխարինելի է կորուստը հայ մտաւոր անդաստանի, հայ գրականութեան և մանաւանդ դրամատիքական գրականութեան համար:

Ծանր և անփոխարինելի է կորուստը Գաբրիէլ Սունդուկեանի, որի հեղինակութիւնները կլասիքական արժէք ստացան և կը մընան կլասիքական գործեր յաւիտեան, պատիւ բերելով հայ մըտքին, հայ տաղանդին, հայ ազգին:

Ծանր է այդ կորուստը և «Մշակի» համար, որի աւագագոյն աշխատակիցն էր, որի մէջ նա գրել, գործել է և որին նուիրեց իր վերջին երգը, իր վերջին կարապի երգը:

Երկար, երկար տարիներ հայ միտքը դժուար թէ կարողանայ արտադրել Զիմզիմօվի, Պէպօյի պէս տիպեր, որպիսին ստեղծագործեց Գաբրիէլ Սունդուկեանը:

Նրա մահը սուգ է ոչ միայն իր ընտանիքի, ոչ միայն իր հայրենի Թիֆլիս քաղաքի, ոչ միայն Ռուսաստանի հայութեան, այլ բովանդակ հայ ազգի համար, որովհետև յանձին Գաբրիէլ Սունդուկեանի՝ գերեզման է իջնում հայ աշխատաւոր ժողովրդի, հայ հալալ ժողովրդի բարոյական կեանքը պատկերացնող մեծ գեղարուեստագէտը, պատկերացնող մեծ նկարիչը:

Ընկճված, վշտացած կորստի մեծութեան առաջ, երբ նրա աճիւնը դեռ չէ յանձնված յաւիտենական կեանքին, մենք խոնարհվում ենք թանգագին աճիւնը պարունակող դագաղի առաջ, թողնելով ապագային նրա երկարամեայ բազմարեղուն գործունէութեան գնահատումը և բնորոշումը:

Սգաւոր է և «Մշակը», որ յանձին հայ գրականութեան մոհիկան Գաբրիէլ Սունդուկեանի կորցնում է իր լաւագոյն և արդիւնաւոր աշխատակիցներից մէկին:

Սգաւոր է և «Մշակի» Յոբելեանական Յանձնաժողովը, որ յանձին Գաբրիէլ Սունդուկեանի՝ կորցնում է իր նախագահին և գործակցին:

Ցարգմանք, պատիւ մեծ ծերունու աճիւններին:

Հ. Առաքելեան

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ԹՈՂԱԾ ՆԱՄԱԿԸ «ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ

«Մշակ» լրագրի խմբագրութեանը.

Խոնարհաբար խնդրում եմ տեղ տաք այս իմ կտակին ձեր պատւական լրագրում անմիջապէս իմ մահից յետոյ, տալով միւս լրագրերին իրաւունք արտատպելու, եթէ կամենան:

Խորին յարգանօք
Գաբրիէլ Սունդուկեան
Համմալ

15 օգոստոսի
1911
Բօրժօմ

* * *

ԻՄ ՄԱՀՆ ՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Մնաք բարով, ես գնացի, գնացի էն հանգի տեղ, վուրդանց, ինչ աշխարքը ստեղծվել է, ջեր օչով չէ յէդ էկել:

Դուք լաւ ըլիք, էրգար օր ունենաք, ջանով առողջ ըլիք, սրտով ուրախ, հոքով հանգիստ:

Ինչ գէթ իմ արի օմքինու, խնդրում իմ բախշէ. ով ինձ է գէթ արի ու դաղել է սիրտս, ես էլ բախշում իմ խատակ սրտով. խճպտանքը վունչինչ ղնամիշ չանէ իրան իր օրումը:

Ինձ թաղելիս վունչինչ թանթանէք հարկաւոր չէ: Տան կարք ու սարքին ձեռը չը տաք, վարէթի իմ քանելու ու քնելու օթախին, վուրդի իմ յաւիտենական քնելու պաղէնքը պիտի պատրաստիք: Մնացած օթախները էնէնց մնայ, վունց որ կայ, ինչըրի ինձ կու թաղին. իժում դուք գիդիք:

Սուսը վունց մէ օթախումը չըլի ու դուք էլ, իմ ազիզ Սօֆի ջան ու սրտով սիրած վուրթիքս ու թուռնիքս (Chère Hélène), վուր իսկի էլ սուսը չը հաքնիք, խիստ լաւ կօնիք:

Վէնօկնիր (պսակնիր) մէ հատ էլ չըլի, վունց տանը, վունց դուսը, վունց դուք չինիլ տաք, վունց ուրիշումէն ընթունիք. վաղօրօք էւէտ յայտնեցէք, վուր օչով չը նիղանայ:

Կուբօ (դագաղ) դրէք ինձ իմ սիւ սերթուկով ու մորթէ իմ սիպտա գդակով:

Իմ թաղումի առաջ՝ տանը վունչինչ պանիխիդէք (ամբիծքնիր) չըլի. մենակ իմ տանու քահանէն հերիք է, վուր եկողներու համա մէ «Հայր մեր» ասէ, վունցոր վաղ կարք էր: Ու թէ հիռաւուրնիրն ու եադիրը իսկի էլ չը նիղանան, չը գան ու ամէն սահաթի մէկ մէկու էղնէն կնգաս ու վուրթկիրանց սնուրմէկանց չը լացցնին, աւելի լաւ կօնին:

Նրանցմէն ով ուզում է իր սրտի ցաւը յայտնի իմ դէիք, թող իր այցետոմսը տայ դռներումը կամ թէ չէ, էնդի էւէտ դաւթրումը գրէ իր անումը, վունցոր լուսաւուր երգիրներում ընթունած է:

Մոռացայ իր տիղն ասիմ, վուր գաղէթնիրը չը լցցնիք անթիւ ու անճուռնի յայտարարութիններով ու անտիղի խօսկերով: Ով չի գիդի, վուր դիփունի համա, ով ինձ սիրում էր, ես խիստ սիրեկան ու թանգագին իմ էլի: համ էլ էտ խօսկերը չատրը մէկ մէկու մտիկ տուլով, մինձ ու դառը, խիստ դառը կսկիծով ին յայտնում:

Մախլաս:

Իմ մահվան յայտարարութինը գրեցէք առանց չինս յայտնելու էսէնց.

«Գաբրիէլ Սունդուկեան—Համմալը վախճանվեց (ժամանակը). յուղարկաւորութինը տեղի կունենայ (օրը), առաւօտեան (ժամը) հանգուցեալի բնակարանից, և այլն»:

Ինձ թաղելու օրը մէ քահանայ ըլի մենակ—իմ տանու քահանէն—իմ առչիւը գնացող ու մէկ էլ մէ տիրացու նրան ծառայող: Ուրիշ քահանէրու, ուրիշ հոքեւորականների օչով չը խնդրիք ու չը ծիղացնիք:

Ծառայութենի խաչիր ու նշաննիր վունց բալըշնիրով, վունց առանց բողչի իսկի չըլի:

Իմ առչիւը գնացող քահանէն ու տիրացուն սուս ու փուս գնան իրանց ճամփէն տանէմէն ինչըրի էկեղեցին ու էնդանց ինչըրի գերեզման. ճամփին վունչինչ շարական ու բացըրձայն աղօթքնիր չըլի:

Թանգագին Սօֆի ջան ու թանգագին զաւակնիրս, դուք համաշա խելօք իք էլի. դուք գիդիք, վունցոր սրտներումդ կու ղայիմացնիք ինձ ճամփու դցելիս:

Ամփովան ու ուրիշ ցէրէմօնիէք իսկի չըլի. ինչ թէ ձիաներու գլխին էն բմըլէ թայիգուննիրը սարքած, վուր ինձ ճիճինի է բերում: Ուժ համալ ու ուժ կինտօ մինձ բիցէք, հիրթով ծտի պէս կու թայնին ինձ:

Կուլի նրանց մէջը զուրթ Պէպօ էլ ռաստ գայ, էտ խիստ մինձ պատիւ կուլի իմ Պէպօի համա:

Վիրջը թաղեցէք ինձ, վուրդի էլ գուզիք: Ես գուզէի իմ մօր մօդ, ամա էնդի տեղ չը կայ. նրա մօդ թաղած էրեխէրքս թարժամ չըլին:

Գերեզմնիս վրա վունչինչ արձան հարկաւոր չէ. մէ սեւ քար ու իմ ջանը:

Վրէն գրիլ տվէք էսէնց՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ—ՀԱՄՄԱԼ

Ծնվեց 1825 թ. յունիսի 29-ին.
Վախճանվեց 191... թ. ... ...-ին

Թէ սրտով վրէս արձան իք ուզում ու արժանի կու համարիք, էտ արձանը, իմ փոխանակ, Պէպօի համա կանգնեցրէք վուրդիոր կու սազ գայ:

Սաղ բօվ կանգնած ըլի բացը պատուանդանի վրա իր հագուստով, գդակը ծածկած, մէ ձեռին Արութինի բարաթը, մէկէլ ձեռով վրէն գրածն ըլի ցոյց տալի նրան, վուր գլխաբաց ու սերթուկով սեւէրես կանգնած է կշտին:

Տակը պատուանդանի վրա գրած ըլի մենակ էս խօսկերը՝

ՊԷՊՕ

«Էս քու կոտրած ձեռքով չէ՞ս գրէ...»

Էն արձանն ու պատուանդանը թուջէմէն ըլի ածած ու շինած. վրէն վունց մէ տեղ իմ անումը չը յիշէք:

Իմ ցանկութինը էն է մենակ, վուր դիփունի սրտումն ու մտկումը հիդն ու հիդը աւելի ու աւելի հաստատվի էն հասկացողութինը, թէ հաշա ուտիլը (ուրացութինը) մինձ ամօթ բան է մարթու համա ու ով իր պարտկը չի ճանչնայ, իր տված խօսկը չի կատարի, իր ձեռք քաշած թուխտը կու ուրանայ, նա մարթ չէ, ինչքան գուզէ բայց ըլի կանգնած մարթկերանց մէջ:

Գանք հիմի ասածներուս կատարելու վրա:

Պէպօի արձանը շատ հեռու բան է. էտու համա օչով չը նիղանաք հիմի ու անմիղ ժամանակ չը կորցնիք:

Իմ թաղումին ինչ փուղ պէտք գայ՝ իմ պարտքն է, էտու ղահրը կնիկս ու վուրթիքս կու քաշին էն պատլիկ կարողութենէմէս, վուր թողնում իմ նրանց համա:

Քելէխ-մելէխ իսկի հարկաւոր չէ. էն օրվան ախքըտներու ճաշի փուղը իմ տանէմէն կուտաք Հայոց Բարեգործական Ընկերութենին նրանցը բաժնելու:

Մնաց իմ թաղումի կարք ու սարքի կատարիլը, վունց որ գրիլ իմ էստի վերիւը: Սրա համար յատուկ խնդրում իմ «Մշակ» լրագրի յարգելի խմբագրութենին, իմ սրտակից բարեկամներուս, աչքիս լուս կնգաս ու վուրթկերանցս աշխատին ճշտութենով գլուխ բերին ասածս ու խնդրածս:

Մնաք բարով:

Մնաս բարով, իմ թանգագին Սօֆի ջան:

Մնաք բարով, թանգագին զաւակնիրս:

Մնաք բարով, սիրելի բարեկամնիրս:

Մնաք բարով, սիրելի մարթիք, ինչ աւակ, ցեղի ու հաւատի էլ ըլիք:

Մնաս բարով, սիրած Թիֆլիս քաղաք:

Մնաս բարով, իմ սիրելի ու պաշտելի ազգ: Աստուծ վաթանիդ արժանէ անէ:

Դիփունիդ սէրը սրտումս խուար թաղած, տանում իմ հիտս:

Մնաք բարով:

Գաբրիէլ Սունդուկեան—Համմալ

14 օգոստոսի
1911
Բօրժօմ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Մինչ սպասվում էր, որ մինչև Զատիկ տեղի կունենայ կաթողիկոսի հաստատութիւնը, այժմ տեղական մի քանի թերթեր հաղորդում են, որպէս Էջմիածնից ստացված լուր, թէ կաթողիկոսի հաստատման խնդիրը յանձնըվում է մինիստրների խորհրդի լուծման: Մեր ստացած մանաւոր տեղեկութիւնները Պետերբուրգից բացատրում են խնդիրը հետևեալ կերպով: Թէև Կովկասի Փոխարքան և արտաքին գործերի մինիստրը, հիմնվելով Կ. Պօլսի ռուսաց նախկին դեսպան Չարիկովի զեկուցման վրա, կարծիք են յայտնել յօգուտ հաստատութեան, բայց ներքին գործերի մինիստրութիւնը, ի նկատի ունենալով ընտրութիւնների ժամանակ տեղի ունեցած մի քանի անկանոնութիւններ, չէ կամեցել ինքը լուծել խնդիրը և որոշել է ենթարկել մինիստրների խորհրդի վերջնական քննութեան և լուծման: Ենթադրվում է, որ մինիստրների խորհուրդը կը հաստատի ընտրութիւնը և հետևանքը կը յայտարարվի Զատկին:

ՎԵՐՋԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

16 մարտի

Պետերբուրգ.—Բարձրագոյն անուանական հրաման կառավարիչ սենատին.

Հիմնական Պետական Օրէնքների 99-րդ յօդուածի հիման վրա՝ հրամայում ենք Պետական Դումայի պարապմունքները ընդհատել մարտի 17-ին, վերսկսելով նրանց 1912 թ. ապրիլի 9-ին:

Իսկականի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրված է «ՆԻԿՕԼԱՅ»:

Ցարսկօէ Սէլօ, 15 մարտի 1912 թ.

Ճշտեց. մինիստրների խորհրդի նախագահ ստատս-սեկրէտար Կօկօվցեվ:

Կայսերական Պալատի մինիստրի հեռագիրը Սամօյլովսկայից.«Մարտի 16-ին, ցերեկվայ ժ. 5 և 15 ր. Կայսերական գնացքը կանգ առաւ Փրկիչ-Քրիստոսի տաճարի կանգնատեղիի վրա: Թագաւոր Կայսրը Գահաժառանգ Արքայորդու և Օգոստափառ Աղջիկների հետ միասին բարեհաճեց այցելել տաճարը, ուր դիմաւորվեց Խարկովի արքեպիսկոպոսից հոգևորականութեան հետ: Հակիրճ մաղթանքից յետոյ Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց դիտել Ալէքսանդր III Կայսրի անուան նոր կառուցվող արձանը և ողորմածաբար հարցնել ու փորձի ենթարկեց տաճարին կից խնամվող ինվալիդներին: Ցետոյ Նորին Մեծութիւնը բարեհաճեց ներկայ լինել մատուռի մէջ Ալէքսանդր III Կայսրի յիշատակին տրվող հոգեհանգստին: Ողորմածաբար հրաժեշտ տալով Կիէվի զօրքերի հրամանատար գ. ա. Իվանովին, Խարկովի նահանգապետին, ազնուականութեան պարագլխին՝ Կայսրը բարեհաճեց մեկնել ժամը 5 ու 45 րօպէին»:

—

Լոնդոն.—Լօրդերի պալատը երրորդ ընթերցումից յետոյ ընդունեց մինիմալ աշխատավարձի օրինագիծը, մերժելով բոլոր ուղղումները: Վաղը բիլլը կը ստանայ Թագաւորի սանկցիան:

Համայնքների պալատը 222 ձայնով ընդդէմ 208-ի մերժեց կանանց ընտրողական իրաւունք տալու օրինագիծը, որ առաջ բերեց ընդհանուր զարմանք: Առաջին մինիստրը և գաղութների մինիստրը ձայն տուին օրինագծի դէմ, ֆինանսների և արտաքին գործերի մինիստրները՝ յօգուտ օրինագծի:

Գործադուլի սկզբից գործադուլաւորներին օժանդակիչ գանձարկղներից տրված է 1,042,000 ֆունտ, գանձար-

կըղներում միում է՝ դեռ 951,000 փութ:

«Թայմսին» հեռագրում են. «Իտալացիները Բէնգազիի շրջակայքում աէրօպլաններից ցրեցին արաբական հրովարտակ, որի մէջ յայտնում են, թէ կռիւ են մղում ոչ թէ արաբների դէմ, այլ եկել են արտաքսելու թիւրքերին և նրանց ըէակցիօն ըէժիմը»:

Թէև երէկ հանքերի մի մասը բացվեց, սակայն շատ քիչ թւով բանւորներ սկսեցին աշխատել: Մեզբօրօյում և Էյօկավիչում, ուր դաշնակցութեան ֆօնդերը սպառվել են, ամբոխը թոյլ չը տուեց աշխատանքները վերսկսել: Բանւորների գանձարկղներում դրամ կայ միայն Դուրգէմում, Իօրկշիրում, Հիւսիսային Ուէլսում և Դէրբիշիրում. 2000 բանւոր Վօրվիկշիրի հանքում աշխատանքները վերսկսեցին:

Հանքային բանւորների միութեան քարտուղար Էշտօնը խորհուրդ է տալիս բանւորներին ձայն տալ ի շահ աշխատանքի վերսկսման:

—

Խօյ.—Մակուի խանից Դիլմանի նահանգապետ նշանակված Ալի-Ղուլի-խանը 40 ձիաւորներով եկաւ իր պաշտօնատեղին: Սա 6-րդ նահանգապետն է ռուսաց զօրամասի գալստեան ժամանակից:

Ուրմիայից Թիֆլիս աշխատանքի գնացող մի խումբ ասորիներ Խօյի մօտերը ենթարկվեցին չորս ձիաւորների յարձակման: Անզէն ասորիները խորամանկութեամբ զինաթափ արին ձիաւորներից երկուսին և տեղեկացրին զօրամասին: Ուղարկված կօզակները ձերբակալվածներին բերին Խօյ: Ձիաւորներին յանձնեցին նահանգապետին, որովհետև կառավարական էին:

—

Նիւ-Եօրկ.—Պանամայի ջրանցքի կառուցման մասնաժողովի նախագահը և գլխաւոր ինժեները, վերադառնալով արտասահմանից, հաղորդեցին, որ Վիլհէլմ կայսրը կողմնակից է ջրանցքի աւելի ուժեղ պաշտպանութեան: Կայսրը չէ երկբայում, որ որևէ մեծ պետութիւն ջրանցքի մօտ կը հաստատէ քարածուխի կայան, ուր կարող են կենտրոնանալ պատերազմական նաւեր՝ ջրանցքը ձեռք ձգելու համար. այդ պատճառով ամրոցները պէտք է բաւական ուժեղ լինեն՝ ծովի կողմից բոլոր յարձակումները յետ մղելու համար:

—

Վիէննա.—Կայսրից ունկնդրութեան ընդունվելուց յետոյ՝ Կուէն-Խէդէրվարին հրաւիրեց կաբինէտի բոլոր անդամներին այսօր երեկոյեան խորհրդակցելու Վիէննայում:

Պատգամաւորների պալատում նախագահը կարգի հրաւիրեց մի քանի պատգամաւորի երէկվայ միջադէպերի համար և յորդորեց կարգապահ լինել:

Այսօր գերմանական նացիօնալիստները և սօցիալ-դեմօկրատները շարունակեցին իրանց փոխադարձ ընդդիմախօսութիւնները: Նախագահը սպառնաց նիստը փակել: Շարունակվում է ջրային ճանապարհների օրինագծի առաջին ընթերցումը:

Լեհական կօլօյի նիստում խիստ ընդհարում ունենալու պատճառով իրար մենամարտի կանչեցին կօլօյի փոխնախագահ Ստապինսկին և պատգամաւոր Սկարբէկը:

Պարիզ.—Սենատը վաւերացրեց շաքարի կօնվէնցիայի պայմանագրի երկարումը:

—

Բերլին.—Դանձիգի սօցիալիստական լրագրի խմբագիրը ներքին գործերի մինիստրին վիրաւորելու համար դատապարտվեց վեց ամսով բանտարկութեան:

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

16 մարտի

Կ. Պոլիս.—Իտալական նաւատորմը երևացել է Լեմնոսի մօտերը:

—

Հռոմ.—Այն տեղեկութիւնների հիման վրա, թէ մեծ պետութիւնները պատրաստվում են քայլեր անել Կ. Պօլսում, ըստ երևոյթին վճռված է նաւատորմի գործողութիւնները յետաձգել Եգէյեան ծովում, մինչև միջնորդութեան հետևանքների պարզվելը ուժեղացնել գործողութիւնները Տրիպօլիսում Զուարի և Բօմբի գրաւումով: Ցամենայն դէպս Եգէյեան ծովում հանդէս գալը համարվում է անխուսափելի: Լրագիրները Աթէնք յատուկ թղթակիցներ ուղարկեցին:

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ուրբաթ, մարտի 16-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Թիֆլիսում վախճանվեց Գաբրիէլ Սունդուկեանը, 87 տարեկան հասակում:

Թէև վերջին ամիսները նա իրան առողջ չէր զգում և երբեմն ստիպված էր տանը մնալ, բայց վերջերս առողջացած՝ ամեն օր իր սովորական պտոյտն էր գործում և գրեթէ ամեն օր մտնում էր ճանապարհի վրա «Մշակի» խմբագրատունը, բերելով ամեն անգամ իր նոր գրքերից («Կտակ» և «Համմալի մալահաթները») օրինակներ՝ խնդրելով իր կողմից իբրև նուէր ուղարկել այս և այն գրողին և գործչին: Ցաճախ նա ասում էր Ալ. Քալանթարին և Հ. Առաքելեանին. «Այնքան չը մեռնեմ, մինչև տօնենք «Մշակի» յօբելեանը. բայց եթէ Աստուած չը հասցրեց ինձ այդ օրին, ես արդէն իմ նուէրս տալիս եմ» (ակնարկ «Մշակին» ձօնած «Համմալի մալահաթները» գրքը, յօբելեանի առիթով):

Ամենևին չէր կարելի գուշակել, թէ այս վախճանը այդպէս մօտալուտ է լինելու: Դեռ մի քանի օր առաջ նա դարձեալ մտաւ «Մշակի» խմբագրատուն և կամեցաւ տեսնել Հ. Առաքելեանին ու անձամբ տալ նրան իր գրքերը նուէր:

Ուրբաթ օր, մարտի 16-ին, առաւօտեան նա յանկարծ զգում է շնչարգելութիւն, գալիս է բժշկապետ Ադամեանը, որ քննելով սիրտը՝ ծածուկ յայտնում է ընտանիքին, թէ պէտք է պատրաստ լինել ամեն րօպէ ցաւալի վախճանին: Մի քիչ յետոյ գալիս են Ց. Սպէնդիարեանը և իր կինը, Սունդուկեան ընտանիքի ամենամօտ բարեկամներից: Ծերունին ամբողջ ժամանակ կատարեալ գիտակցութեան մէջ էր, խօսում էր իր վերջին պիէսի՝ «Կտակի» մասին, և դիմելով իր անդրանիկ դուստր Նունէին ասաց. «Նինա ջան, պէտք է գրքի 84-րդ էջի վրա կատարել դարձեալ մի սրբագրութիւն»:

Բայց նա զգում է իր վախճանը և ասում է Սպէնդիարեանների ներկայութեամբ կնոջը. «Սոֆիա ջան, հազիւ վաղը ինձ կենդանի կը տեսնէք. իմ բանս վերջացած է, դուք սաղ լինէք, լաւ ապրէք»:

— Գաբրիէլ Նիկիտիչ, ինչ էք ասում, դեռ երկար պէտք է ապրէք, դուք էք այդպիսի միտք տածում:

— Ոչ, ես զգում եմ, գիտեմ որ շուտով պէտք է մեռնեմ,—ասում է ծերունին:

Երեկոյեան ժամը 10-ին, բոլորովին խաղաղ, իր ամբողջ գիտակցութեան մէջ, աւանդում է հոգին, առանց որևէ տանջանքի:

Նա թողել է «Մշակի» անունով իր վերջին կամքը, որ տպված է ներկայ համարում:

Մեռնելուց առաջ, նա օրհնում է կնոջը, զաւակներին, օրհնում է և հայ ժողովրդին, հայ ազգին և աւանդում հոգին:

Գաբրիէլ Սունդուկեանի թաղումը կը կատարվի հինգշաբթի, ամսիս 22-ին: Ուղարկված է հեռագիր Էջմիածին՝ թոյլատրելու ամփոփել մարմինը Վանքի մայր եկեղեցու բակում:

Մ Ե Ռ Ա Ւ . . .

Ո՞վ, այդ ո՞վ մեռաւ մեր այս անժպիտ, լքեալ և սառը իրականութեան մէջ:

Մեռաւ մէկը այն դէմքերից, որոնք յոյս ու աւետ են իւրաքանչիւր հայի համար, որոնք իրանց փառաւոր ու երկարամեայ ազգային-հասարակական բեղմնաւոր գործունէութեամբ միշտ սիրելի ու գգուելի, յարգելի ու պանծալի գործիչներ են հանդիսանում բոլորի համար անխտիր:

Մեռաւ Գաբրիէլ Սունդուկեանը...

Պահ մի արձանացիր քարացած, ընթերցող, և վայրկենական ապշութիւնից յետոյ՝ զգա այն մեծ, շատ մեծ, խորունկ, անփոխարինելի կորուստը, որ կրում է ամբողջ հայ ազգը յանձին իր ամենասիրելի ու ամենայարգելի զաւակի, տաղանդաւոր և աննման դրամատուրգ Գաբրիէլ Սունդուկեանի:

Ինչո՞վ սփոփվենք մենք, ինչո՞վ մխիթարվենք հանդէպ այդ ծանր կորստի, որ դեռ երէկ էր հանգուցեալը մեզ հետ, երէկ էր խօսում իր սովորական անուշութեամբ իր վերջին գրուածքի՝ «Կտակի» մասին:

Անչափ ցնցող բօթի անհուն վշտալի տպաւորութեան տակ մեր գրիչը չէ գրում, մեր մարմնի միջով անցնում է սարսուռ՝ զգալով ալեզարդ դրամատուրգի բացակայութիւնը մեր միջից, գիտենալով որ նրա մարմինը, որ իր ազնիւ հոգու ու սրտի կենդանութեամբ 87 տարի գործեց իբրև մեքենայ իր ազգի մտաւոր, կուլտուրական, քաղաքակրթական զարգացման համար, այս րօպէիս անշնչացած՝ դրված է դագաղում... Իսկ նրա շուրջ ծառացած է բովանդակ հայութեան վիշտ ու լացը, խորտակված է այն զգացմունքը, որով պարծենում էինք օտարների առաջ...

Ցետագայում թողնելով գրել մեր յիշողութիւնները հանգուցեալի մասին, առայժմ խոնարհեցնում եմ իմ գլուխը Սունդուկեանի թանգագին յիշատակի առաջ:

Ես

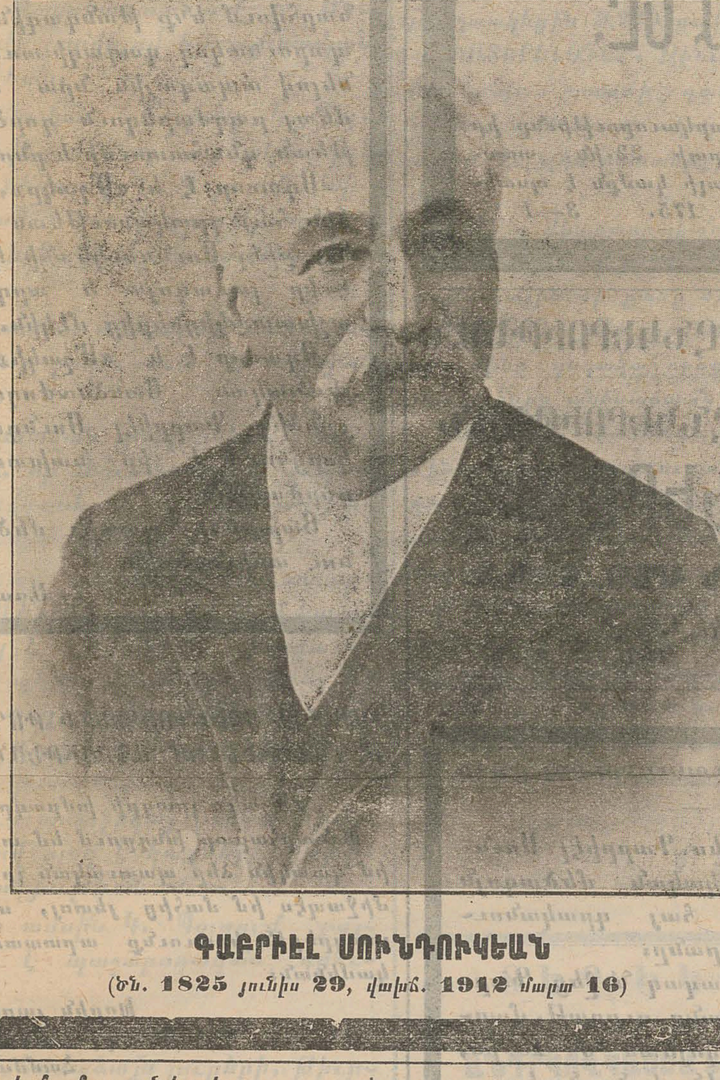

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ

(ծն. 1825 յունիս 29, վախճ. 1912 մարտ 16)

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Մշակի» № 33-ում զետեղված մեր յօդուածը Կ. Հ. Բ. Ընկ. Ալէքսանդրօպօլի ճիւղի հոգեվարք դրութեան մասին՝ մեծ զարոյթ է պատճառել տեղական «Ախուրեան» թերթին:

Այդ թերթի № 12-ի առաջնորդողում կարմիր թելի նման անցնում է այն տենդենցը, թէ իրաւունք չը պիտի ունենան «կենտրոնից» իրանց ցուցումներն անել և կամ քննադատել իրանց գործունէութիւնը. «գաւառը կարօտ է օգնութեան, այո, բայց միայն նիւթական*) օգնութեան»:

Երանի թէ այդ այդպէս լինէր. առաջին ուրախացողը մենք կարող էինք լինել:

Անցնենք բուն խնդրին: Մենք դիմել էինք տեղական երկու թերթերին՝ բացատրելու Բ. Ընկ. տեղական ճիւղի հոգեվարք դրութեան պատճառը, միևնոյն ժամանակ աչքի առաջ ունենալով որ մի քաղաք, ուր կան շատ դպրոցներ, հրատարակութիւններ և արտադրել է մի շարք գործիչներ, աննօրմալ է, որ չը կարողանայ պահել նաև Կ. Հ. Բ. Ընկ. օրինակելի ճիւղ և մի 400 րուբլու համար տարիներ շարունակ ձեռք մեկնի կենտրոնին...

«Ախուրեան» իր ամբողջ եօթը սիւնականոց առաջնորդողում ասում է, թէ Ալէքսանդրօպօլը պահում է 13 դպրոց, ունի 2 ուրիշ ընկերութիւններ և որ քաղաքի տնտեսական կատարեալ քայքայումն է այդ երևոյթի պատճառը:

Այդ բացատրութիւնը մեզ համար նորութիւն չէր, որովհետև մենք մեր յօդուածում արդէն գրել էինք, թէ Ալէքսանդրօպօլում կան մի շարք դպրոցներ, թերթեր և այլն: Եւ մենք հէնց այդ նոյն հիման վրա, որ Ալէքսանդրօպօլում կան այդպիսի հաստատութիւններ և դրանցում գործող ինտելիգենտների մի ահագին խումբ, իրաւունք էինք համարել կարծել ու սպասել, որ նրանց գործունէութիւնը կերևայ և ուրիշ ասպարէզում:

Մենք Ալէքսանդրօպօլի և նրա գործիչների վրա աւելի մեծ կարծիք ունենք և դրա համար էլ պահանջում ենք, որ նրանք կենդանութիւն ցոյց տան մեր միակ մեծ հայաբնակ գաւառում:

«Ախուրեանը» այնքան միամիտ է և կարճատես, որ կարծում է, թէ մեր սպասելիքը վերջանում է միմիայն մի քանի հարիւր րուբլով՝ եթէ հաւաքվի խալօնեներ: Ո՛չ. ներողութիւն. մենք կատարեալ իրաւունք ունենք սպասելու, որ գոնէ նրանք Ախալքալաքի ճիւղի չափ մտածեն նաև գաւառի, գիւղի մասին, նայեն իրանց քթի տակից մի քիչ հեռուն և աշխատեն իրանց կուլտուրական ազդեցութիւնը տարածել և իրանց գաւառում, գիւղերում: Բաւական չէ քաղաքում ունենալ դպրոցներ, այլ պէտք է հիմնել և պահել նաև գիւղերում, գրադարաններ և ընթերցարաններ հիմնել այդ գիւղերում: Որքան որ արդարացի է գաւառից օգնութիւն խնդրելը «մտաւոր կենտրոնից», այնքան էլ արդարացի է գիւղից օգնութիւն խնդրելը թէկուզ մենակ «մտաւորապէս» իր գաւառական քաղաքից. ահա մի տարրական բան, որ ընդունակ չէ հանդիսացել հասկանալու «Ախուրեանը»:

Մենք Ալէքսանդրօպօլի ինտելիգենցիայի վրա մեծ կարծիք ունենք և արդարացի սպասելիքներ, և եթէ այժմ չեն կատարվում այդպիսիք, պէտք է միմիայն բացատրել [illegible] բացակայութեամբ:

Հետաքրքրական է, թէ ինչով կը բացատրէր «Ախուրեանը» Ախալքալաքի նման մի համարեա գիւղաքաղաքի—որի տնտեսականը Ալէքսանդրօպօլի տնտեսականից տարբերել շատ դժուար է—եռանդուն գործունէութիւնը. նա ևս պահում է դպրոցներ, գրադարան, ունի բեմ և այլն և միևնոյն ժամանակ աշխատում է նոյն իսկ ճիւղեր բանալ գիւղերում, մենակ Սուլդայում, իսկ այնտեղի Կ. Հ. Բ. Ընկ. ճիւղի գործունէութիւնը օրինակելի կարելի է համարել:

Այսպէս, ուրեմն, մենք, ընդգծելով Ալէքսանդրօպօլի ճիւղի հոգեվարք դրութիւնը, իրաւացի կերպով սպասում ենք, որ տեղական ինտելիգենցիան կը հաւաքվի այս ընկերութեան շուրջը և իր գործունէութիւնով

*) Ընդգծումը «Ախուրեանի» խմբագրութեանն է:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՐՆԱՆ ԵՐԳԵՐ

I

ԱՆՁՐԵՒԸ

Գարնան առաջին անձրևն է թափվում անընդհատ, միալար, գիշերային խաղաղութեան մէջ:

Մութ է ու լուռ. միայն անձրևի խշշոցն է լսվում երբեմն թոյլ, երբեմն ուժգին:

Նստած պատուհանիս առաջ ականջ եմ դնում:

Գարնան առաջին թարմ բոյրը գրաւել է ինձ, ու սիրտս մի րօպէ հանգստացած արբել, թմրել է այդ բուրումով ու անձրևի մեղմ, տխուր օրօրով:

Մելամաղձոտ ու տխուր՝ նա կարծես երգում է վշտի, տանջանքի տառապալի երգը ու ինձ իր գիրկն է ձգում:

Թախիծը պարուրում է ինձ և կոկորդս քերելով հառաչանքի խուլ ձայներ են դուրս թռչում:

Անյոյս ու անյայտ հոգիս նորից պարզում է իր թևերը, թռչելու դէպի անսահմանութիւնը:

Ու թախծոտ մտորումները նորից առաջ են քաշում վիշտն ու տանջանքը:

Նստած պատուհանիս առաջ՝ ականջ եմ դնում անձրևի միալար օրօրին, և հին հին յուշերն ու զգացումները զարթած՝ տանջում են անուժ հոգիս:

Անձրևի կաթիլները ցողում են ինձ, պարուրելով գարնան անուշ բուրմունքով, բայց զարթած վիշտը էլ չէ թմրում, ու լուռ հառաչում եմ, ձայնակցելով անձրևին:

Գարնան առաջին անձրևն է թափվում անընդհատ, միապաղաղ, գիշերային խաղաղութեան մէջ ու անձուկի տանջալի երգն է երգում:

II

ԳԱՐՈ՜ՒՆ Է

Այսօր երբ զարթեցի, սեղանիս վրա մի փունջ մանուշակ տեսայ:

Քնքուշ, կապոյտ մանուշակ...

Դիւթիչ բոյրը գրաւեց ինձ, ու մօտեցայ վերցնելու. բայց երբ ձեռքս պարզեցի, սրտիս խուլ անկիւնում յանկարծ մէկը կարծես զսպված ճչաց ու անհանգիստ շարժվեց:

Մանուշակները զարթեցրին հին յիշողութիւններս. նրանց անուշ բոյրը քրքրեց սիրտս ու թափանցեց նրա ամենախուլ անկիւնում տարիներ շարունակ մոռացութեան մէջ պահված տանջալի գաղտնիքներում...

Նորից վերածնվեցին վիշտն ու անձուկը. յաւիտենական խաղաղութիւնը տեղի տուեց տառապանքին:

Կարծես երէկ էր...

Համրաքայլ ու լուռ անցնում էինք խոնաւ դաշտերով, որի վրայից դեռ նոր էր վերացել սպիտակ, մաքուր ձիւնը:

Դուրս էինք եկել մանուշակ փնտռելու խաղաղ այգիներում, որոնք գարնան թարմ բոյրով արբած՝ մեզ ողջունում էին ուրախ ժպիտով:

Երկար թափառեցինք, ու երբ երեկոյեան զանգակների մեղմ ղօղանջը հասաւ մեզ, լուռ նայեցինք միմեանց ու յետ դարձանք՝ մանուշակի փնջերը ձեռքներիս:

Խորասուզված մտածումների մէջ՝ անձայն քայլում էինք դանդաղ:

Եւ ի՞նչ խօսէինք:

Հոգիներն աւելի բան են ասում իրանց լուռ հայեացքներով, քան հազարաւոր բառերը:

Երբ մօտեցանք քաղաքի շէնութիւններին, երբ պիտի մտնէինք աւերածութեան ու կեղծիքի այդ որջը, երբ պիտի անցնէինք յաւիտեան սողացող մարդկանց մօտով, նա յանկարծ կանգ առաւ, հայեացքը անորոշ հեռուները ուղղեց:

Ես էլ կանգ առայ ու նայեցի նրան: Չը գիտեմ ինչ էր գծված նրա դէմքին. տանջանք, անյայտ մտորումնե՞ր թէ յաւիտենական սիրոյ երջանկութիւն. չը գիտեմ...

Քիչ յետոյ նա հայեացքը իջեցնելով ներքև ու իր փունջ մանուշակը մեկնելով ինձ՝ ասաց.

— Փոխենք փունջներս, և թող դրանք մեր վերջին տեսութեան յիշատակները լինեն:

Փոխեցինք:

Նրա ձայնը դողում էր, ու այլ ևս առանց խօսելու շտապով անյայտացաւ ամբոխի մէջ:

Մնացի մենակ ու կրծքիս սեղմեցի մանուշակի փունջը, որից նրա ջերմութիւնն ու թովչանքն էր բուրում:

Անցան օրեր: Ես խնամում էի մանուշակների այդ փունջը, և մի առաւօտ, երբ մօտեցայ նրանց փայփայելու, նրանք թօշնած, գլխիկոր արտասվում էին:

Ու ես էլ արտասվեցի դառն, աղի. զգացի, որ արդէն թօշնել է ամեն ինչ, որ նա այլևս չը կայ ինձ համար ողջ տիեզերքում:

Թօշնած մանուշակները արտասվում էին անցեալ քաղցրութեան աւերակների վրա:

Նոր հասկացայ, որ այն ժամանակ, երբ կանգնեց, հայեացքը անհուն տարածութեանը սեւեռելով, նրա դէմքին բաժանման ծանրութեան տանջանքն էր գծված և կարծես անհունի մէջ թեթևացումն էր փնտռում:

Նոր հասկացայ, թէ ինչու փոխեց մանուշակները, որոնց այնպէս քնքշօրէն խնամում էր, փայփայում, բայց վերջը թօշնեցին...

Մանուշակները ապրում էին, բուրելով նրա շունչն ու ջերմութիւնը, բայց մեռաւ, մեռաւ նաև սէրը, սակայն թօշնած մանուշակների արցունքները կան, կայ յիշատակը ու անմեռ է, անմեռ...

Գարուն է, սեղանիս վրա դրված է մի փունջ կապոյտ, անուշաբոյր մանուշակ ու զարթեցնում է յիշատակներ:

Արշալոյս Տէր-Թովմասեան

ԱՆՆՇՄԱՐ ՑԱՒԵՐԻՑ

Կանուխ առաւօտ էր:

Բանւորական աշխարհը արդէն զարթնել էր:

Նա գնում էր իր քրտինքը վաճառ հանելու կեանքի շուկայում:

Մշակներ, արհեստաւորներ, որմնադիրներ ծանր հոգսերից գլխիկոր՝ գործի էին շտապում:

Ցանկարծ փողոցի ծայրին մի հասարակ կին երևաց: Նա խելագարի նման վազում էր: Սրան էր դիմում, նրան էր կանգնեցնում: Այս դուռը զարկում, այն պատուհանը ծեծում: Թւում էր, թէ ինքը յուսահատութիւնն էր, որ այդ կնոջ դէմքով վրդովում անցորդների խաղաղութիւնը, փակված դռների ու պատուհանների ետև մրափող հանգստութիւնը:

Արտասուախառն աչքերով նա կանգնեցնում էր անցորդներին և, հեւալով, հարցնում էր:

— Անասնաբոյժը, պարոն, անասնաբոյժը: Չը գիտէք՝ որտեղ է բնակվում անասնաբոյժը:

Եւ առանց պատասխանի սպասելու, յուսահատ, տանջված՝ նա առաջ էր վազում:

«Մի՞թէ սխալ լսեցի: Գուցէ նա բժիշկ է որոնում: Գուցէ սիրելի անձի անակնկալ հիւանդութիւնից ազդված՝ բառերը շփոթում է»,—մտածեցի ես:

Կանգնեցրի նրան:

— Քոյրիկ, գուցէ սխալվում էք, բժիշկ էք կամենում. ես գիտեմ բնակարանը:

— Ո՛չ, պարո՛ն, ո՛չ: Անասնաբոյժ եմ որոնում: Ասացին՝ այս փողոցումն է բնակվում. չեմ գտնում:

Եւ աղի արցունքները առատ շիթերով թրջում էին նրա՝ յուսահատութիւնից այլայլված դէմքը:

— Անասնաբո՞յժ. և այդքան տխրողական կարիք կայ նրան,—զարմանքով հարցրի ես:

— Կովս, պարո՛ն, կովս մեռնում է: Ամբողջ մարմնով դողում է, առաջին երկու ոտի վրա հազիւ է պահվում: Ունեցածներս ծախեցինք, մի կով գնեցինք: Մի ամբողջ բազմանդամ ընտանիք ապրում էինք նրանով. այժմ վերջին յոյսներս կորչում է:

Նա մի թանգ կորուստ ունեցողի վշտով մորմոքում էր անմխիթար և նորից շտապեց աննպատակ վազել փողոցների ամայութեան մէջ անասնաբոյժ գտնելու:

Երբ կէսին տուն էի դառնում, նոյն փողոցի բակերից մէկի դռան առաջ մեծ բազմութիւն էր կուտակված: Բակից յուսահատ ձայներ էին հնչվում: Մօտեցայ և ինչ... Ախոռի դռան առաջ ձգված էր կովը և մահվան վերջին օրհասի խռնչիւններն էր արձակում: Նրան շրջապատել էին մեզ ծանօթ կինը, ծերուկ ամուսինը և հինգ անչափահաս մանուկներ՝ գլխաբաց, ոտաբոբիկ, կիսամաշ ցնցոտիների մէջ: Նրանք բոլորը հօնգուր-հօնգուր լալիս էին և մղկտալով կանչում էին.

— Ափսոս, ախ ափսոս մեռաւ... մեռաւ...

— Ա՜յ յիմար կին, կո՛վ ինչ է, որ դրա համար ամբողջ ընտանիքով գլուխ էք պատռում. ամօթ չէ: Ես կարծեցի, ամուսինդ է մեռել,—ներկայ եղողներից մէկը հեգնեց թշուառ մօրը:

— Ամուսինս ինչ: Ամուսինս մեռնէր՝ հոգ չէր: Անգործ, անպէտք մի հիւանդ ծերուկ: Կովս մեռաւ, կաթնատու կովս. հասկանում էք: Տանս աշխատաւորը: Երեխաներիս միակ կերակրողը: Մեր ընտանիքի անխոնջ, քրտնաջան վաստակաւորը: Առանց ամուսին կապրենք. առանց կով ինչպէ՞ս ապրենք...,—և դառն հեծկլտանքները խեղդեցին տառապող մօրը:

Նրանց աղիողորմ ողբը դեռ երկար հնչվում էր: Դեռ երկար կուտակվում էր ամբոխը, չը հասկացված վշտին անկարեկից հանդիսատես լինելու:

Գէորգ Ք. Մկրտումեան

և եռանդով կեանք կը ներշնչի ոչ թէ միայն քաղաքին, այլ և գաւառին՝ գիւղին։

Իսկ այդպիսի գործունէութեան համար մենք չենք հաւատում, որ տեղական միջոցներ սպառված են. դա АТВОДЪ է, պատճառաբանութիւն. գիտենք ալէքսանդրոպոլցի մի շարք անուններ, որոնք ոչ թէ կարող են հասնել իրանց գաւառի կարիքներին, այլ յաճախ օգնել են նաև ուրիշներին. ուրեմն հարկաւոր է եռանդով կպչել գործին և շահագործել բոլոր նպաստաւոր պայմանները և միջոցները յօգուտ գաւառի։

Մի նոր հարց ևս յատկապէս «Ախուրեանին». ասացէք խնդրեմ, եթէ կենտրոնը օգնէ հայութեան ամենաբազմամարդ Ալէքսանդրոպոլին, հապա ինչ պատասխան տալ սովամահ Կողէն գիւղին և Ղազախի գաւառի մի շարք նման գիւղերին. եթէ Ալէքսանդրոպոլին նպաստ տալ, հապա ինչ պատասխան տալ հարիւրաւոր գիւղերին, որոնք այրը բնից չեն կարող ջոկել և խարխափում են տգիտութեան ծովի մէջ. հապա ինչ անել և ասել օտարախօս հայ գիւղերին, որոնք կորստեան եզրքին են հասել... Եթէ գիտէք միջոցներ, խնդրում ենք, ցոյց տուէք. կարծում ենք «կենտրոնը» երբէք չի քաշվի խելօք խորհուրդներ լսելուց, թէ գաւառից և թէ գիւղից, և այդ խորհուրդները գործադրելուց...

Մեր հասցէին տպված նոյն «Ախուրեանում» անվայել դարձուածքներին և վիրաւորանքներին չենք պատասխանում, այլ թողնում ենք գրողի խղճին։

Տիրին

Ց. Գ.—Որքան յիշում ենք, ոչ մի անգամ և ոչ մի տեղ մենք դուրս չենք եկել հասարակական պաշտօնի մեր գրական պսեվդոնիմով և ոչ մի տեղ այդպիսին բացված չէ եղել. իսկ «Ախուրեանը» իրան թոյլ է տուել բանալու այդպիսին. կարծում ենք դա մի անվայել բան է։ Նոյն

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻ ՇՈՒՐՋԸ

Այն լուրը, թէ վերջերս Դաշնակցութեան պրօցէսի մէջ նկատվում է թեքումն դէպի վատը, որ կը լինեն խիստ պատիժներ, չէ ճշգվում։ Դատավճիռը սպասվում է մինչև Զատիկ և յոյս կայ, որ շատերի վերաբերմամբ արդարացուցիչ դատավճիռ արձակվի, քանի որ պրօկուրօրը մի քանիսի վերաբերմամբ նոյնիսկ հրաժարվել է մեղադրելուց։

Թիֆլիս վերադարձաւ արդէն երդւ.-հաւատարմատար Տիգրան Ցովհաննիսեան, որ պաշտպանում էր մի քանի ամբաստանեալների։ Նա վերջացրել է իր պաշտպանողական ճառը իր պաշտպանած ամբաստանեալների նկատմամբ։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

Վաղուց յետէ անվիճելի ճշմարտութիւն է այն, որ մարդկանց հաւաքական ոյժը՝ հասարակութիւններն ու ընկերութիւնները ընդունակ են կատարելու այնպիսի օգտակար գործեր, որոնք շատ ու շատ վեր են անհատի կարողութիւնից։ Եւ այսօր մենք ականատես ենք, թէ ի՛նչ հանրօգուտ գործեր են կատարում այդ հաւաքական ոյժերը կուլտուրապէս բարձր կանգնած երկիրներում։

Իսկ երբ մտնում ես հայ գիւղը, ծանօթանում նրա հասարակական գործերին ու համեմատութեան մէջ դնում այլ գիւղական հասարակութիւնների հետ՝ ապշում, մնում ես քարացած ու քեզ ու քեզ մրմնջում՝ «Եւ մենք կուլտուրական ազգ ենք համարվում»։

Հետաքրքրվեցէք գիւղական ուսումնարանով, որը անպայման հասարակական հիմնարկութիւն է, և տեսէք, թէ որպիսի՜ խղճալի դրութեան մէջ է գտնվում նա։

Չը խօսենք այն գիւղերի մասին, ուր ուսումնարան գոյութիւն չունի և ունենալու ոչ մի տրամադրութիւն մօտիկ ապագայում։

Վերցնենք եղածներն ու տեսնենք, թէ որքան մխիթարական բան կայ նրանցում։

Շատ տեղ ուսումնարանը սեփական շէնք չունի, տեղաւորված է մի որևէ այլ շինութեան մէջ, ուր յարմարութեան մասին խօսք լինել չէ կարող՝ թէ առողջապահական և թէ մանկավարժական տեսակէտից։ Սեփական շինութիւններն էլ բողոքում են իրանց գոյութեան մասին. մի քանի բանիմաց անհատներ արիւն քրտինքով տարիներ առաջ մի կերպ աջողեցրել են հիմք դնել և բեզարելով կիսատ-պատատ թողել ու հեռացել են. շատ տարիներ են անցել, բայց այդ կիսատ-պատատներն էլ հարազատութեամբ գալիս են տարիների հետ միասին։

Կան այնպիսի պակասութիւններ, որոնց լրացնելու համար շատ քիչ բան է հարկաւոր, սակայն որոնք ահագին խանգարող դեր են կատարում ուսումնական գործում։ Բաղդ եմ ունեցել տեսնելու մի ուսուցչի դասարանական ցուցակը, ուր փոխարէն առարկայի անուն կարդալու՝ իրար ետևից կարդացվում է՝ «կաթում էր, կաթում էր...»։

Եւ այդ տարվայ դասերի համարեա կէս մասը հնարաւոր չէ եղել պարապելու՝ կտուրից կաթելու պատճառով. հաշւի չէ կարելի առնել այն դրամական միջոցն ու աշխատանքը, որով կարելի է ազատել դասաւանդութիւնը այդ անձրևի կաթիլներից, բայց փաստը մնում է փաստ, և ծըլթոցը թող խանգարի դասաւանդութիւնը՝ որքան քէֆը կը տայ։

Ուսումնարանը պատշգամբ չունի և անձրևի ջուրը հեղեղում է դասարանները. ինչ փոյթ. թող վարժապետը դրան առաջ երկու աշակերտ կանգնեցնի՝ տալով ամենքի ձեռքը մի թի. քանի ջուրը ներս թափվի՝ նրանք դուրս կածեն մինչև յոգնելը. նրանց յոգնելուց յետոյ մէկ էլ մի ուրիշ զոյգ...

«Որտեղ են այդպիսի ուսումնարանները»—կը հարցնէք դուցէ։ 200—400 ծուխ ունեցող գիւղերում։ Այդ հասարակութիւններից շատ քի՛չ բան է պահանջում իրանց ուսումնարանը, այդ սրբութեան տաճար կոչվող հիմնարկութիւնը, եթէ միայն նա աչքաց լինէր այն քօղից, որ ծածկել է նրանց տգիտութիւնը։

Մօտենում ես հասարակութեան մի անդամի և հարցնում, թէ ինչու գոնէ այդ փոքր զոհողութիւն պահանջող պակասը չեն լրացնում. նա համոզված կերպով հաւատացնում է, որ մի անհատ աւելի շատ բան կարող է անել, քան մի ամբողջ հասարակութիւն։ Եւ այդ շատ ճիշդ է։ Մեր գիւղական մի անհատը աւելի կարող է, քան ամբողջ գիւղացիները միասին։ Իրար ձեռք-ձեռքի տուած մի գործի կպչելը շատ հեռու է մեր գիւղական հասարակութիւնից։ Դա որքան ցաւալի, այնքան էլ իրականութիւն է։

Սարսուռ է ազդում մարդու, երբ տեսնում է, թէ ինչպէս մի քանի հարիւր ծխից բաղկացած հասարակութիւնը ուսուցչի 300—400 ր. ռոճիկի համար շուարած է մնացել և յոյսը զանազան բարեգործական ընկերութիւնների կամ անհատների վրա դրել, չէ մտածում իրանից լրացնել ուսումնարանի այդ խղճուկ բիւջէն, այլ դիմումները դիմումների ետևից գնում են բազմելու բարեգործների դռները։ Սկզբում մեղմ «խոնարհաբար խնդիրներով». իսկ երբ մերժման հարց է լինում՝ ինչե՜ր ասէք, որ չեն ուղղում մերժողների հասցէին, որոնք համարձակութիւն են ունեցել չզոհրմելու 400 տուն ունեցող գիւղին, որ ի պարծանս հայ ազգի՝ մի ուսուցչով դպրոց է պահում։ Հակառակ դէպքում սպառնում են փակել դպրոցը. կարծես նրանք բարեգործների խաթրի համար են միայն դպրոց պահում։ Ամօթ է գիւղական հայ հասարակութեան. ժամանակ է արդէն միաս բարև ասելու մուրացկանութեան նման ամօթ բերող բաներին։ Կարողւսցածներիս չափ ապրենք մեզանով, սիրենք ու պաշտենք մեր փոքրիկ ուսումնարանները, պահենք նրանց՝ մեր հալալ աշխատանքով, որ ապագայում գոնէ մի պարծենալու բան ունենանք։ Թող բարեգործներից օգնութիւն սպասէ նա, ով իսկապէս կարօտ է նրանց օգնութեանը և առանց որի հնար չունի ուսումնարան պահելու։ Իսկ այն հասարակութիւնները, որոնք կարող են իրանց ուսումնարանի համար ոչ թէ 300 ր., այլ հազար, դուցէ և աւելի տալ, թող տան և սպասեն նրա պտուղները վայելելու։ Խմբվենք ուսումնարանի շուրջը, աշխատենք միասին ձեռք-ձեռքի տուած և այսուհետև չասենք՝ մի մարդ աւելի կանի, քան մի հասարակութիւն։

Մելիք

Ղալագա

ՄԻ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑ

«Մշակի» փետրվարի 24-ի համարում (№ 40) կարդացի «Նամակ խմբագրութեան» բաժնում տեղիցս գրված մի նամակ, որ պարունակում է իր մէջ յոյժ կարևոր և անյետաձգելի կէտեր։

Ով ապրել է Գանձակում, շփվել է այդպիսի պետական տարրական և մանաւանդ միջնակարգ դպրոցների հայ ուսուցիչների և ուսանողութեան հետ, նա անշուշտ կիմանայ, թէ ի՛ր աստիճան ազգային մտաւոր թշուառութեան մէջ են գտնվում մեր այդ մանկավարժները և նրանց սաները։

Հայ գիմնազիստը և աղջկանց գիմնազիայի սանուհիները բացարձակապէս բոբիկ են ազգային լեզուական, պատմական և կրօնական գիտութիւններից, և այդ՝ շնորհիւ այն բանի, որ այդ առարկաները ունենալով դպրոցական վարչութեան աչքում երրորդական նշանակութիւն՝ յանձնվում են միանգամայն անհամապատասխան անձնաւորութիւններին։

Տղան կամ աղջիկը աւարտում են միջնակարգ դպրոցը, առանց կարողանալու երկու խօսք հայերէն շաղկապված արտայայտել։ Հայոց լեզուի դասերին, որ մինչև IV դասարանն է շարունակվում և այն էլ վերջին դասերը, ներկայ են գտնվում միայն մի քանի հոգի, իսկ մնացածները ի զուր ժամավաճառութիւն համարելով հայերէն սովորելը՝ անպատիժ հեռանում են դասից («փախչել» բառը, որ սովորաբար գործ են ածում այսպիսի դէպքերում, աննպատակայարմար է, քանի որ այդ հետաքրքրական պրօցէսը բռնութեան հետևանք չէ, այլ անփութութեան և անուշադրութեան)։

Պատկերը իսկապէս ցաւալի և մորմոքեցուցիչ է. եթէ գանձակեցի հայ ծնողը չէ ցանկանում հետևել իր զաւակի ազգային կրթութեանը և մինչև անգամ ինքն է նըպաստում նրա դատապարտելի մտաւոր անանկութեանը, այդ դէպքում գոնէ մեր իրաւատէր մարմինները, յանձինս թեմական առաջնորդի և հայրապետական տեղակալի, թող մտածեն լրջութեամբ այս չարիքը մի փոքր անգամ թեթևացնելու։

Հայաշատ Գանձակը այսպիսի պայմաններում շատ շուտով կոյասերի իր ազգային ինքնուրոյնութիւնը և կուլ կը գնայ մեր կեանքում առաջադիմող օտարամոլութեան հոսանքին։

Մայրենի լեզուի պարտադիր լինելը պետական միջնակարգ դպրոցներում—ահա ամենակարևոր հրատապ պահանջը։

Գանձակ Եղէգ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կողէն գիւղի վիճակը

Թօվուզ կայարան, 15 մարտի

Այսօր, մարտի 11-ին, Նպաստամատոյց Ցանձնաժողովի գործակատար Սարգիս Տէր-Պօղոսեանցը վիճակիս գործակալ հ. Ցովհ. քահ. Բաղալեանցի աջակցութեամբ կայարանից գնեց ալիւր 400 պուդ, եգիպտացորեն 60 պուդ, 2 հատ գութան։

Հէնց այդ օրն սայլերով ճանապարհեցին Կողէն գիւղը և նոյն օրը իրանք ճանապարհվեցին, տեղնուտեղը բաժանելու։

Լրագիրներում կարդում էինք Կողէնի մասին այնպիսի լուրեր, հարայ-հրոցներ, որ մնում ենք ապշած, թէ այդ ո՞ր Կողէնի մասին է. մեզ մօտիկ Կողէնի մասին թէ մի ուրիշ Կողէն էլ կայ։ Եթէ մեզ մօտիկ Կողէնի մասին է, նա այնքան էլ վտանգաւոր դրութեան մէջ չը պիտի լինի, ինչպէս որ գրում են Կողէն գիւղի մասին լրագիրներում։

Ցաւօք սրտի ստիպված եմ ասելու, թէ Կողէն գիւղից ոչ պակաս են թշուառութեան մէջ Ներքին-Կարմիր-Աղբիւրը, Ջինարի գիւղը, Սաի գիւղը։ Բաղդսի չքաւորները Կողէնի թւից երկու անգամ աւելի են։

Մենք, ինչպէս մօտիկ Կողէնից, սովից մեռնողների մասին ոչ մի բան չենք լսել. այլ եղել են մեռնողներ Թօզեխի բորբոքումից և Թոքախտից, ինչպէս մէկը մեռել է անցեալ 1911 թ. նոյեմբեր ամսին, իսկ միւսը 1912 թ. յունվարին։ Պէտք է ասած, որ մեռնողների թիւը շատ սակաւ է լինում այդ գիւղում։ Բակական եղելութիւնն այս է։

Թող ներվի մեզ, որ յիշեցնում ենք Կողէն գիւղի ցաւակցողներին, որպէսզի նրանք իրանց ուշադրութիւնը դարձնեն Կողէն գիւղի միւս ցաւերի վրա, ինչպիսին է գիւղի հողերն ապահովելու հարցը, քանի որ վտանգ է սպառնում մի կարճ ժամանակից յետոյ անցնելու Թուրք տարրի ձեռքը։ Կողէնցին սովից չի մեռնի, այլ հողից զրկվելուց կը մեռնի։

Գ. Տէր-Աբրահամեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Պետերբուրգ, 16 մարտի

Նախագահում է իշխ. Վոլկոնսկին։

Շարունակվում են ներքին գործերի մինիստրութեան նախահաշուի վիճաբանութիւնները։

Ռօդիչևը մի ժամ տևող ճառի մէջ, քննադատելով կառավարութեան և նրան պաշտպանող դումայական մեծամասնութեան գործունէութիւնը, գտնում է որ կառավարութեան բոլոր յայտարարութիւնների և նրա ձեռնարկութիւնների մէջ տիրում է մի տեսակէտ—այսպէս կոչված պետական անհրաժեշտութեան, և մշտապէս ու բացէ ի բաց ոտնահարվում է իրաւունքի տեսակէտը։ Ռուսաստանում դատարանի փոխարէն տիրում են ադմինիստրատիւ կարգ ու կանոն, օրէնքի տեղ—պարտադիր որոշումներ, ըստ որում այդ հարստահարութիւնը ամենից սոսկալի է այն պատճառով, որ բղխում է ոչ այնքան բարձր կառավարութեան ներկայացուցիչներից, որքան նրա ստորին գործակալներից։ Ամբակաութեան ներկայացուցիչներս և լրագրողներին ամեն բան թոյլատրված է, անգամ մինչև ներքին գործերի մինիստրի և Մեծ Իշխանի սպանութեան կազմակերպում։ Հռետորը հարկաւոր է գտնում կանգ առնել ներքին գործերի մինիստրութեան անցեալի վրա, որովհետև մինիստրների խորհրդի նախագահը յայտնեց, թէ նա ընդունում է անցեալի շանսով։ Ռօդիչևը մատնանշում է, որ ներկայ րօպէի հետաքրքրութիւն հանդիսանում են ընտրութիւնները, այդ հետաքրքրութեան տեսակէտից սիստեմատիկաբար խախտվում է և խախտվելու է օրէնքը։ Ներկայումս ամբողջ ադմինիստրացիայի իբրացրած լօզունգը մի լօզունգ է ներկայանում—ընտրութիւնները. կատարեցինք, դրա համար ամեն բան կը ներվի։ Ռուսաստանի ամօթը ու պարտութիւնը,—ասում է Ռօդիչևը,—հանդիսանում է արգասիք լռութեան այն րէժիմի, որին ուզում են վերադարձնել Ռուսաստանին։ Եթէ ստացվի այնպիսի մի Դումա, որի մէջ օպպօզիցիա չը լինի, այն դէպքում զինուորական վարչութեան մէջ դրամական կարգաւորում մտցնելու ամենաանկեղծ մտադրութիւնները կերևան անիրագործելի, ևրեան կը գան ապագայ քայքայման բովանդակ մօրալ պայմանները։ Կանգ առնելով դատարանի կանոնադրութեան և մամուլի հալածանքների վրա և մատնանշելով այնուհետև աջակողմեան պրօֆէսօրների և աջակողմեան ուսանողութեան վրա, Ռօդիչևը պնդում է, որ միայն վարձկաններ են գտնվում կառավարութեան կողմնակիցների շրջաններում։ Ցայտնելով որ արգելվում է կառավարութեան անշահասէր մարդկանց օգնութիւն հասցնել սովեալներին, Ռօդիչևը վերջացնում է ցանկանալով, որպէսզի քայքայման, ամօթի և ամեն իրաւունքների ժխտման րէժիմը վերջանայ նպաստաւոր կերպով նրանց համար, որոնք չեն հասկանում, թէ ինչ են գործում, որպէսզի նա վերջանայ երկրի համար, որպէսզի երկիրը իր մէջ ոյժեր գտնէ իր հաշիւը տեսնելու այդ ամօթի ու սուտ թարախի հետ (ծափահարութիւն ձախից)։

Տիմօշկինը մատնանշում է, որ օպպօզիցիայի գործունէութիւնը Դումայում հանդիսանում է համառաբած ապօրինութիւն, որ ուղղված է ձգելու գերագոյն իշխանութիւնը և կործանելու ներկայ պետական կազմը։ Կառավարութիւնը արժանի է կշտամբանքի, որ անպատիժ է թողնում այդ ապօրինութիւնը, որ կատարում են ձախակողմեան ֆրակցիաները, որոնք Դումա մտնելու ժամանակ հաւատարմութեան երդում են տալիս Գահին և հայրենիքին։ Ապա, ձախակողմեան մամուլը ամեն օր վիրաւորում է ամեն մի հաւատացող մարդու զգացմունքները, գլխովին մեղադրանքներ բարդելով մի ամբողջ դասակարգի վրա, մանաւանդ հոգևորականութեան վրա։ Ժամանակակից թատրոններում ներկայացնում են ժողովուրդը անբարոյականացնող պիէսներ։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը արժանի է կշտամբանքի դարձեալ նրանում, որ այնքան էլ խիստ չէ հետևում հրէաների մասին գոյութիւն ունեցող օրէնքների ճշգրիտ կատարման վրա, որի պատճառով, օրինակ, բոլորովին ապօրինաբար բուսնում են բազմաթիւ հրէական տպարաններ, որոնցում տպագրվում են գլխաւորապէս այնպիսի գրուածքներ, որոնք իրանց բնաւորութեամբ զազրելի են և ուղղված են քանդելու պետական հիմունքները։ Վերջում հռետորը ցանկանում է բարելաւել անասնաբուժական գործը Անդրկովկասում։

Շիդլովսկի 2-րդ գտնում է, որ մինիստրութեան գործունէութեան մէջ վերջին 5 տարիների ընթացքում ոչինչ չէ փոխվել, կառավարութիւնը հաշւի չէ առնում հասարակական կարծիքը ու ստիպված է լինում վարել անկայուն քաղաքականութիւն, որ յենված չէ հասարակական կարծիքի վրա և հող չունի։ Մինիստրութեան սխալները առաջվայ նման կայանում են նրանում, որ մինիստրութեան գործունէութիւնը կրում է առաւելապէս ոստիկանական բնաւորութիւն, որ ապօրինութեան վրա հիմնված ադմինիստրատիւ քաղաքականութիւնը բռնադատում է արհամարհանք առ օրէնքը և, վերջապէս, որ մինիստրական կենտրոնական վարչութիւնը տառապում է քրօնիքական անգիտակցութեամբ, որ մանաւորապէս իշխում է չորրորդ Դումայի վրա։ Առ օրէնքը ցոյց տուած անյարգ վերաբերմունքը, որ ամենուրեք նկատելի է տեղերում, ունի անհամեմատ մեծ դաստիարակիչ նշանակութիւն, քան դպրոցը, որովհետև կեանքի պայմանները դաստիարակվում են ընտանեկան, հասարակական ու պետական պայմաններից, և մասամբ սեբուէնների մէջ խմորվում է կամայականութեան զգացմունքը։ Օրէնքը չը յարգելու նմուշ հանդիսանում է ֆինլանդական օրէնսգրքի քննութիւնը։ Կարևորը ոչ թէ այդ օրէնքների էութիւնն է, որի հետ ոչ մի չափով չէ կարելի չը համաձայնել, այլ քաղաքացիների որոշ մասի օրինական իրաւունքները անտես անելու եղանակը։ Այդ արհամարհանքը ցոյց է տալիս, որ յարգանք չունենալ առ օրէնքը յատուկ է նաև կենտրոնական իշխանութեան, որից, ընդհանրապէս, պէտք էր սպասել օրինականութեան սերմանումն իր ենթադրեալ մարմինների մէջ։ Ահագին նշանակութիւն ներքին քաղաքականութեան մէջ վերջին ժամանակ ստացան ազգային հարցերը։ Ազգայնութիւնը պէտք է համարվի այնպիսի լօզունգ, որի շուրջ կարելի է միացնել ամեն մի երկրի բոլոր քաղաքացիներին, սահմանելով իւրաքանչիւրի համար այնպիսի պայմաններ, որոնց գոյութեամբ նա պատիւ ու պարծանք կը համարէ պաշտպանել իր պետութեան արժանապատւութիւնը։ Իսկապէս նացիօնալիզմի դրօշակի տակ գործադրվում են բոլորովին այլ բաներ։ Հրէական հարցը անհրաժեշտ է բոլորովին անջատել ազգայնական հարցերից, որովհետև հրէայ ժողովրդի պատմութիւնը ամբողջովին տարբեր է միւս բոլոր ժողովուրդների պատմութիւնից։ Լեհական հարցին պէտք է մօտենալ առանձին զգուշութեամբ, որովհետև չը պէտք է մոռանալ, որ այդ պետութիւնը ունեցել է իր կուլտուրան և տրադիցիաները։ «Այն հանգամանքը,—վերջացնում է հռետորը իր ճառը,—որ կառավարութիւնը չէ ցանկանում իր գործունէութիւնը հիմնել հասարակական տարրերի աջակցութեան վրա, ապացուցանում է, որ ներքին գործերի մինիստրութեան ադմինիստրատիւ քաղաքականութիւնը կանգնած է սխալ ճանապարհի վրա։ Միակ ելքը այդ ճանապարհի փոխելն է» (ծափ. ձախից)։

Պետրով 3-րդը մատնանշում է, որ Դուման չը կանգնեց ազգաբնակութեան մեծամասնութեան իրաւունքների պաշտպանութեան հողի վրա։ Ազգաբնակութիւնը նրանից չը ստացաւ ոչ հող, ոչ իրաւունք։ Քննադատելով կառավարութեան գործունէութիւնը, հռետորը ասում է, որ օպպօզիցիան քանիցս հարցապնդումներ ուղղեց իշխանութիւնների ապօրինի գործողութիւնների մասին, որպէսզի ըստ հնարաւորութեան չէզոքացնէ նրանց և լուսաբանէ երկրի առաջ, սակայն օպպօզիցիայի ջանքերը ի դերև ելան։ Ներկայ կամայականութեան առաջ նսեմանում է նախկին ժամանակների կամայականութիւնը, առաջվայ նման ծաղկում է աքսորը, բանտը, ժամանակիր աշխատանքը, մահվան պատիժը, ուրի դէմ օպպօզիցիան Դումայի հինգ նըստաշրջանում ապարդիւն բողոքում էր։ Այդ ամենի մէջ յանցաւորը երրորդ Դումայի մեծամասնութիւնն է։ Քննադատելով մատակարարական գործի վիճակը, հռետորը ընդգծում է, որ մասնաւոր օգնութիւնը արգելվում է սովեալներին, գտնում է որ Ռուսաստանում գլխաւոր չարիքը սակաւահողութիւնն է ու իրաւազրկութիւնը։

Ցետագայ վիճաբանութիւնները յետաձգվում են։

Գօլիցինի զեկուցագրի համաձայն ցանկալի է համարվում զեմստվօ մտցնել Սևծովի նահանգում։

Զայների մեծամասնութեամբ ցանկալի է ընդունվում կանանց ևս փաստաբանութեան իրաւունք տալու օրէնսդրական առաջարկութիւնը, որի մշակումը յանձնվում է դատական մասնաժողովին։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Քանդակագործ Միքայէլեանը երէկ հանել է հանգուցեալ Գաբրիէլ Սունդուկեանի դիմակը։

◆ Մարտի 16-ին Կովկասի Փոխարքային ներկայացաւ օսմանեան կայսրութեան ներքին գործերի մինիստրութեան տեսուչ Ալի Սէյիդ-բէյը։

◆ Թիֆլիս է ժամանել Ատրպատականի ռուսաց գեներալ-հիւպատոս Միլլէրը։

◆ Այսօրվանից, առաւօտեան ժամը 10-ից բացվում է Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկ. արհեստանոցների ձեռագործների ցուցահանդէս-վաճառքը, որ կը շարունակվի 3 օր, այն է մինչև մարտի 20-ը։

◆ Ցիշեցնում ենք Թիւրքահայերին, որ վաղը, երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 7-ին Բօրսայի դահլիճում նշանակված է ժողով Թիւրքահայերի՝ Եգիպտոսի Հայոց Բարեգ. Ընդհանուր Միութեան ճիւղ հաստատելու մասին խորհրդակցելու համար։

◆ Մարտի 16-ին, նախագահութեամբ Թիֆլիսի նահանգապետի տեղի ունեցաւ քաղաքային վարչութեան, տնտեսական մասնախմբի անդամների և Թիֆլիսի ոստիկանապետի մասնակցութեամբ մի խորհրդակցութիւն, որի ժամանակ քննվեց Թիֆլիսի հացթուխների բողոքը, որ ներկայացված էր Փոխարքային ներկայիս գոյութիւն ունեցող հացի սակագնի նկատմամբ և որի մէջ ցոյց էր տրված, որ այդ սակագնով հացի վաճառումը հացթուխներին վնաս է պատճառում։ Քաղաքային վարչութիւնը և տնտեսական մասնաժողովը ձգնում էին ապացուցել, որ այդ բողոքը չէ համապատասխանում իրականութեան և որ հացթուխները ներկայ սակագնով ծախսված դրամագլխի համար ստանում են, որպէս թէ, 30% օգուտ։

◆ Թիֆլիսի պօստ-հեռագրային շրջանի գլխաւորին թոյլատրված է պայման կնքել ռազմա-վիրական ճանապարհի վրա պօստային կառքեր և ինքնաշարժ մեքենաներ պահող Եփրիկեանի հետ, որպէսզի ինքնաշարժներով տեղափոխվեն այսուհետև նամակները, լրագիրները և ամսագրերը, որով նրանք Թիֆլիսում կը ստացվեն սովորականից 24 ժամ առաջ։

◆ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործ. Ընկ. վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպել, որ ինքն շնորհակալութեամբ ստացել է Գրիգոր Կուզանեանից 25 րուբլի Զատկական տօների առիթով։

◆ Վերջին օրերս Կուր գետը զգալի չափով սկսել է վարարել։

◆ Մարտի 16-ին Թիֆլիսից Բագու էքսկուրսիայով մեկնեցին Թիֆլիսի Միքայէլեան արհեստագիտական դպրոցի 4-րդ դասարանի սաները։ Նրանց ուղեկցում է դպրոցի տեսուչ Ց. Ակունեանը։

◆ Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեանը թոյլատրված է Սղնախում բանալ ընկերութեան ճիւղ։

◆ Տօների առիթով Թիֆլիսի պօստ-հեռագրային բաժանմունքի պաշտօնեաները դրամական ընծայ կը ստանան 2200 րուբ.։

◆ Մարտի 16-ին, Թիֆլիսաբնակ մի խումբ գիւղատնտեսներ տօնեցին մի ճաշկերոյթով «Անօննա» ճաշարանում գիւղատնտես Ն. Տալաբինովի գիւղատնտեսութեան 25-ամեակը Կովկասում։

◆ Նաւթլուղում, Կուր գետի ափին գտնված է անյայտ մարդու մի դիակ, ըստ երևոյթին 45 տարեկան։ Դիակը լուծված լինելու պատճառով անկարելի եղաւ ստուգել նրա ով լինելը։

◆ Մարտի 16-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին զգախեցի Բարսեղ Ղազարեանը, արհեստով քարհատ, իր եղբօր հետ վերադառնալիս, Ալէքսանդրօպօլսկայա փողոցում յարձակման ենթարկվելով իր համագիւղացի Կարապետ Թեմուրեանի կողմից անձնական հաշիւներից դրդված՝ դանակով վիրաւորեց վերջինիս։ Ոստիկանութիւնը նրան ձերբակալեց։

◆ Ոստիկանապետ Զասիպկինի զեկավարութեամբ խուզարկու ոստիկանութիւնը Թիֆլիսում ձերբակալեց Իվան Ախամիաստաշվիլիին, որը վրէժից դրդված մարտի

15-ին սպանել էր Թիֆլիսեցի Արտէմ Աղամեանին։

✦ Մեզ խնդրում են յայտնել, որ Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութեան վարչութիւնը զատկական տօների առիթով շնորհակալութեամբ ստացել է հետևեալ նուէրները. գինեվաճառ Գրիգոր Կուզանեանից 25 ր., տ. Սօֆիա Միրաքեանից՝ ի յիշատակ իր ամուսնու՝ 10 ր., մայրապետ Թաշիրեանից 3 ր. և կոյս Երմոնիա Բերուչեանից 1 ր.։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ

Ուրբաթ, մարտի 16-ին, Գրական-Գեղարուեստական Սալօնում տեղի ունեցաւ ջութակահար Վասիլևի աշակերտական երեկոյթը։

Վասիլևը Թիֆլիսի յայտնի ջութակահարներից է և ըստ երևոյթին լուրջ և աշխատասէր պարապող։

Նրա աշակերտները այդ երեկոյ ապացուցեցին ձեռքի և տեխնիկայի կարգին ուժ։ Մի բան, որ կարելի էր մատնանշել, դա ընտրած կտորներն էին, որոնք իրանց տեխնիկայի դժուարութեամբ և ոգու արտայայտութեամբ վաղաժամ կարող էին համարվել պատանի ջութակահարների համար։ Բէրիօյից նուագածը և Սարասադէի «Անդալուզը» պահանջում են կատարողից բացի տեխնիկայից և՛ արտայայտութիւն, թափ, տարիների փորձ։ Հէնց այդ հանգամանքին ենք պարտական, որ Մադէրը դժուարութեամբ կատարեց Բէրիօյի D-moll Air varié-ի վերջին մասը՝ արպէջիօն, որի համար կարևոր է ունենալ վերին աստիճանի ուժգին և թռչկոտող կնտնոցի թափ, այլ ոչ թէ հասարակ լեգա, որին դիմեց պատանի ջութակահարը։ Նոյնը պէտք ասել Փիրումեան I-ի վերաբերմամբ, «Անդալուզ» ռօմանսը կատարելիս։ Այս կտորին մեծ երկիւղով են մօտենում կազմակերպված ջութակահարներն անգամ, մինչդեռ Փիրումեան դեռ չէ դուրս եկել պատանեկական խանձարուրից, ուստի և զարմանալու չէ, որ չէր ըմբռնում նուագի ոգին և ներքին իմաստը։

Մենք հաւանեցինք Պլէյլի d-dur դուէտը (op. 48), որը կատարեցին 6 ջութակահարներ՝ Քալանթար, Մադէր, Փիրումեան I (առաջին ջութակ), Հեգէլէ, Փիրումեան II և Ղազարեան (երկրորդ ջութակ)։

Դուէտը աջողված կտորներից էր. կատարեցին սահուն, եթէ չը մատնանշենք Մադէրի շարժիւների երբեմնակի շփոթումը։ Այդպիսի կտորները պէտք անգիր իմանալ և կնտնոցի յետ ու առաջ տանելը չը շփոթել, եթէ ոչ՝ այդ սխալը աչքի պատուրութիւնը թուլացնում է։

Այս կտորի մէջ աւելի ինքնուրոյնութիւն և վստահութիւն արտայայտեց Գ. Քալանթար (Ալ. Քալանթարի որդին), որը 16—17 տարեկան մի պատանի է, բայց անհերև ցոյց է տալիս արդէն որոշ տրամադրութիւն նուագելու ժամանակ։ Մի առաւելութիւն ևս—որ նուագում է անգիր և իր ետևից նոյնիսկ տանում է ընկերներին. այդ լաւ գրաւական է։ Քալանթար բացի դրանից կատարեց Վիենեավսկիի լեգենդան և Դրիգօյի վալսը, և մեզ թւաց, որ պատանի ջութակահարը աւելի տրամադրութիւն է ցոյց տալիս վէպի խմբական երաժշտութիւնը։ Օրկեստր կառավարելու թէ տրամադրութիւն և թէ աշխերից ընթանալու շնորհք նկատւում է պատանի Քալանթարի մէջ։ Շատ հաւանական է, որ նրանից աւելի շուտ օրկեստրի ջութակահար կազմակերպվի, քան սօլիստ։

Մատնանշենք Փիրումեան II-ի կատարած «Соловей» դժուարին կտորը, որը կատարեց աջող, բայց ոչ լուրջ կերպով։ Պատանի ջութակահարը շարունակ ժպտում էր և կարծես ուզում էր ասել, որ այդ կտորն իրա համար ոչ մի դժուարութիւն չէ պարունակում։

Վատ չէին մանուկ Եմէլիանով և Հեգէլէ։

Դաշնակի վրա ձայնակցում էր տ. Ցիցիանովա և շատ շնորհալի կերպով։

Ընդհանուր առմամբ երեկոյթը լաւ տպաւորութիւն թողեց։ Ց. Ս.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Պետերբուրգից հեռախօսով յայտնում են «Р. Сл.»-ին. «Ռուս-թիւրքական միջնադէպի երկիւղը չքացաւ. Թուրխան-փաշայի հետ խօսելու ժամանակ մեր դիպլօմատիական վարչութեան ղեկավարը մի քանի անգամ ընդգծեց, թէ Ռուսաստանը Թիւրքիայի վերաբերմամբ չունի որևէ ագրեսիվ մտքում և ցանկանում է միայն, որպէսզի շուտով հարթվի Պարսկաստանի և Թիւրքիայի միջև սահմանական հարցը խաղաղ ճանապարհով։ Միաժամայն գոհացած այդ պատասխանով Թուրխան-փաշան իր կողմից մատնանշեց, որ Թիւրքիան մտադիր չէ վիճելի սահմանական շրջանում ուժեղացնել իր զօրաբանակները և որ Ուրմիայում գտնվող զօրամասերի հրամանատարներին հրամայված է զօրքերի տեղափոխութիւններով ի զուր տեղը երկիւղներ առաջ չը բերել։ Այդպիսով status quo-ն կը պահպանվի՝ մինչև որ համաձայնեցուցիչ յանձնաժողովը կը լուծէ Թիւրք-պարսկական հարցը»։

✦ Թէհրանի Թիւրքաց դեսպանը իր պաշտօնատեղին համնելուց անմիջապէս յետոյ շտապով Օդեսայի վրայով մեկնեց Կ. Պօլիս՝ Բ. Դրան կարգադրութեան համաձայն։ Օդեսայի Թիւրքաց հիւպատոսարանի քարտուղարի ասելով, ճանապարհորդութիւնը ունի քաղաքական կարևոր նշանակութիւն։

✦ Անգլիական տեղեկութիւնների համաձայն, այս օրերս Թիւրքերը Բէնգազիում տնազին աջողութիւն են ունեցել։ Սպանված և վիրաւորված են մօտ 4000 իտալացի օֆիցեր և զինուոր։ Թիւրքերի ձեռքն է ընկել ամբողջ ռազմամթերքը։

✦ Մեծ պետութիւնները ներկայումս համոզում են Թիւրքիային հաշտութիւն կնքել Իտալիայի հետ։

✦ Թիւրքիայում բնակվող իտալացիները զրգուած են նոր լուրերից, թէ իբր նրանք արտաքսվելու են օսմանեան պետութեան սահմաններից։

✦ «Р. Сл.»-ի Թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստրութեանը կից աղբիւրներից ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, մինչև օրս դեռ կարգադրութիւն եղած չէ դուրս հանելու Թիւրքաց զօրքերը Ուրմիայի շրջանից։

✦ Օդեսայում Թիւրք օֆիցերների մի մասնաժողով ձիեր է գնում պատերազմական պէտքերի համար։

✦ Թէհրանում ժողովրդական յուզմունքները հացի մեծ պակասութեան պատճառով շարունակվում են։ Մինիստրների տների առաջ քաղցած կանայք խմբերով ցոյց են անում։ Դրութիւնը երկիւղ է ներշնչում։

✦ Չին հանրապետական գեներալները, տեսնելով որ հայրենիքը վտանգի մէջ է, կազմել են «փրկութեան լիգա», որի նպատակն է դիկտատորութիւն հաստատել երիտասարդ Թիւրքերի օրինակով։

✦ Այս գարնանը Եապօնիան ակտիվ գործողութիւնների է ձեռնարկելու Մանջուրիայում, որովհետև յեղափոխութիւնը անազին վնաս տուեց եապօնական առևտրին։

✦ Միայն Շանդունի նահանգում այժմ աւելի քան 100,000 մարդ սովից տանջվում է։

✦ Պէկինից հեռագրում են, որ Գանսի նահանգից մահմեդականների զօրքը 2 օր չինական հանրապետականների հետ կռւելուց յետոյ յետ մղեց չինացիներին և մտաւ Շէնսի նահանգը։ Սիանֆու քաղաքը հրդեհված է ու կողոպտված։

✦ Անգլիական գործադուլը ազգին ամեն շաբաթ պատճառում է 10 միլիոն ֆունտ վնաս։

✦ «Б. Вѣд.»-ն հաղորդում է, որ մակեդոնական պատգամաւորները ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ հանդիպել են սառն ընդունելութեան։ Նրանց հասկացրել են, թէ ագիտացիան վաղաժամ է։

✦ Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը չընդունեց մակեդօնական պատգամաւորներին։

✦ Մակլակօվը ցաւ է յայտնում, որ յանձն առաւ պաշտպանել Թաղիևին, և բացատրում է այդ նրանով, որ մոլորեցրեց իրան Թաղիևի կառավարիչ Բագուի նախկին քաղաքագլուխ Ռաևսկին։

✦ «Рѣчь»-ում տպված է Մակլակօվի նամակը։ Մակլակօվը Թաղիևի և Բերութօվի գործի առիթով դատաբանի կայացրած դատավճիռը համարում է անգամ ոչ թէ դատական սխալ, այլ բացարձակ տենդենցիօզ անարդարութիւն։ Հօնօրար նա ստացել է ոչ թէ 25,000 ր., այլ գրօշներ։ Մակլակօվը գրում է, որ Բերութօվին չարչարելը գիտակցական ու չարանենգ զրպարտութիւն է։ Նա դարձեալ պնդում է, որ պատգամաւորը միևնոյն ժամանակ չէ կարող փաստաբանութեամբ պարապել, ուստի և նա իր թեկնածութիւնը չէ դնում 4-րդ Պետական Դումայի անդամութեան համար։

✦ «Դաշնակցութեան» գործի առիթով, ինչպէս հեռագրում են «Баку» լրագրին մարտի 16-ից, արտասանվել են 40 պաշտպանողական ճառ։ Խօսել են Կարաբչէվսկի, Գրուզենբէրգ, Զարուդնի, Մակլակօվ։ Դատավճիռը սպասվում է զատկական շաբթին։

✦ Պետերբուրգում շարունակում են պտտվել տարբեր լուրեր մինիստրների խորհրդի փոփոխութիւնների մասին։ Լուրերի համեմատ՝ զինուորական մինիստր նշանակվելու է Կիէվի զինուորական շրջանի զօրքերի հրամանատար գեներալ Իվանօվը, արտաքին գործերի մինիստր՝ Եապօնիայում պաշտօնավարող դեսպան Մալևսկին։

✦ Թիֆլիսից «Р. Сл.»-ին հեռագրում են, որ գինուորա-նահանգական դատարանը գիւղացիներ Ամիրաղեանին և Մարանելլին աւազակութեան ու իշխանութիւններին զինված դիմադրութիւն ցոյց տալու համար դատապարտեց մահապատժի կախաղանով։

✦ Պետական Խորհուրդը զատկական տօներին նոյնպէս աշխատելու է։ Աւագ շաբաթվայ ընթացքում Խորհուրդը զբաղվելու է տարբական ուսման օրինագծով։

✦ Համալսարանների պրօֆեսօրների խորհուրդը Կասսօյի հրահանգը պրիվատ-դօցենտների իրաւունքների սահմանափակութեան մասին գտաւ անընդունելի։ Հարցը յանձնվելու է սենատին։

✦ Առ 1 յունվարի 1912 թ. Ռուսաստանի բոլոր բանտերում գտնվողների թիւը 189,000 մարդ էր, անցեալ տարվանից 10,000-ով աւելի։

(«Р. У.»)

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԵՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(Կ. Հ.) 416. 100—89

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(Հ.ու.կ.) 761. 100—90

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների: Էլեկտրաբուժութիւն:
Ընդունե- (12½—2 ժ. ցերեկվայ:
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան:
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (տնկւին Պասկէվիչի փողոցի): Տէլէֆօն № 1175.
(Ե. Հ.Կ.) 888. 100—79

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կտրուկ պատասխան
Ինձ դիմող ընկեցիկ նամակներին միակ պատասխանս է, որ այդ նողկալի քայլը մարդկութեան մրուրը կազմող անհատներին է յատուկ,—ուստի թող վստահ լինեն այդպիսիները, որ ես, Հին-Նախիջևանում մնալով, գործեմ պիտի թէ անվախ և թէ ընտրած «պարզուկ» ասպարէզում—համեստափայլ և կանանց օրինակելի տիպար կազմող կնոջս հետ։
Կոլլեժսկի սեկրետար՝
Ալէքսանդր Պարզեան
Հին-Նախիջևան 1—1

ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի
Նոր լոյս տեսած գրքոյկները.
«Վէրք Հայաստանի» գրքի գոհարներից, գինը 10 կոպ.։
«Միրտ» գրքից «Մնողների նամակները որդուն», 15 կոպ., հեղինակի պատկերով։
Դիմել Թիֆլիսի գրախանութներին, ուր վաճառվում են նրա միւս գրքերը.—«Մովինար», 25 կ., «Շէն Թագաւոր», 25 կ., «Երկու աղբերացեղ, 30 կ., «Աստուած աղքատի կերպում», 20 կ., «Հէքիաթներ», 30 կ., «Երկու զրոյց», 30 կ., «Անմեռ աշխարհ», 8 կ., «Գալօ ափօ», 12 կ., «Ազգային առակներ», 30 կ., «Սրտաշահ բաներ», 20 կ., «Մերերի զրոյցներ», 20 կ., «Աստծու դատաստան», 5 կ., «Աստուած չը ճանաչող», 10 կ., «Ժամանակը ոսկի», 40 կ., «Քաջ Աղասի», 25 կ., «Սասունցի Ցօվան», 30 կ., «Խուլ Խաչիկ», 25 կ., «Ժողովածու երկերի», 50 կ., «Վարդան ու Ղևոնդ», 30 կ.։
Հեղինակի հասցէն՝ Միքայէլեան փ. № 82.
(ա.օ.) 177. 10—1

ՀՕՆՕՐՐԷԻ ԴԷՄ
(ՏՐԻՊՊԷՐ)
Փորձված միջոց
ՍԱՆՏՕ-ԿՈՒԲԷՐՕԼ
Ներգործում է արագ և միանգամայն բուժում է սուր և քրօնիկական տրիպպէրը. Իսկականը միտաղեայ արկղիկներում՝ մեր գեղատան արձէկ կնիքով, 32 կապս. պարուն. արկղ.—1 ր. 25 կ., 50 կապս.—1 ր. 75 կ.։ Դէպօն՝
С.-Петербургъ. Подольская аптека.
Подольская 1—81.
Ուղարկ. ենք վերադիր վճ.։ Ճանապարհածախքը ըստ պօստ. սակագնի: Գտնվում է նաև ամենայն դեղատն. և դեղավաճառանոցներում:
(Կ.) (П. 34615) 20—7

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԷՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հասատտուն միջոց։ Գործածելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքը:
ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախքը պօստային սակագնով։
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։
(Կ.) (П. 23620) 52 11

Ց. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ
ՀԱՅ-ՌՈՒՍ
լիակատար բառարան։ Պարունակում է աշխարհաբառի լիակատար բառամթերքն և ոճաբանութիւնը։ Գինը 6 ր., կազմած 7 ր.։
Ռուս-Հայ լիակատար բառարան։ Գինը 8 ր., կազմած 9 ր.։
ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐ
Այբբենարան և առաջին ընթերցարան, գ. 25 կ., Բ. տարի, բնաբաններ, քերականութիւն և բառարան, գինը 40 կ.։ Գումարով գնողներին զեղչ։ Դիմել հեղինակին՝
А. Дагбашяну, въ ТИФЛИСЪ.
178. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
Վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

ՐԱՖՖԻ. «Կայծեր», հ. I	.	2 ր.
» » հ. II և վերջ		3 »
» «Դաւիթ-բէգ»	.	3 » 50 »
» «Խամսայի մելիքութիւնը»		3 » —
» «Սամուէլ»	. .	3 » 50 »
» «Սալբի», հ. I	.	3 » —
» «Խաչագողի յիշատակարանը»		2 » —
ՕՐՄԱՆԵԱՆ. «Համապատում»		3 » 50 »
ԲԷՐՏՐԱՆ. «Մեղուների խնամատարութիւնը»	. .	1 » —
Ա. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆ. «Մեղուաբուծութիւն»	. . .	— 25 »
ԹՈՐՈՍԵԱՆ. «Քաջազնունիները»		— 50 »
Կ. ՄԻՔԱՑԷԼԵԱՆ. «Ձմրան երեկոյ»		— 60 »

Միևնոյն գրատանը վաճառվում են հրապարակում գտնված և նոր լոյս տեսած տեղական լեզուներով բոլոր գրքերը։ Ուսումնարաններին և գրավաճառներին սովորական զեղչն է լինում։
Դիմել՝ Тифлисъ, Центральной Книжной Торговлѣ, С. П. Теръ-Исраеліанцъ.
173. 1—1

ՀՐԱՒԷՐ
Նորաշէնի ս. Աստուածածին եկեղեցում այսօր կիրակի, ամսիս 18-ին, ժամը 12-ին, պատարագից յետոյ նշանակված է առաջին ծխական ժողով չորս եկեղեցական ծխական հոգաբարձուների և մի երէցփոխի ընտրութեան համար. ուստի խնդրում եմ յիշեալ եկեղեցու ձայնատու ծխականներին շնորհ բերել նշանակված ժամին ժողովին մասնակցելու։ Առանձին հրաւիրաթերթ չի ուղարկվի։
Թիֆլիսի հայ եկեղ. ա. մ. գործակալ՝
Սարգիս ա.-ք. Տիոյեանց
176. 1—1

Թիֆլիսի Էժանագին Ճաշարանների եւ Թէյատների Ընկերութեան Կոմիտէտը
Զատկի Թաթախման երեկոյեան՝ ըստ սովորականին՝ մտադիր լինելով կազմել Թաթախումն, յոյս ունի, որ միշտ արձագանք տուող հասարակութիւնը այս անգամ ևս չի մերժի իր լուման՝ թէ դրամով և թէ մթերքով, որով կարելիութիւն տուած կը լինի Ընկերութեանը մասնակից անելու Թաթախմանը աւելի մեծ թիւ աղքատների։ Նուիրաբերութիւններն ընդունվում են Ընկերութեան նախագահուհի տիկ. Ե. Ա. Աւթանդիլեանի մօտ (Գրիբօեդօվսկայա № 26), նոյնպէս և ճաշարանի շէնութեան մէջ (Արմեանսկի ար. տուպիկ, սեփ. տուն)։
174. 1—1

ԱԿՑԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
(Իզմայլօվսկի պր., № 27)
Պարիզ 1900. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ Նիժնի-Նովգոր. 1896.

ՔԻՆԱՅԻ ՊՈՄԱԴԱ
ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ եւ ԹԵՖԻ ԴԷՄ
Ընտանեկան պօմադա։ Ֆիլօկոմ պօմադա։ Պօմադա-վազելին։
Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
(18) 4—3

КАН ՏԱՏ
ԽՕՍՈՂ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՍԱԿԱՅՆ
ГРАММОФОНЪ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
„ԱՄՈՒՐ“
ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՆ ԵՆ ՄԻԱՅՆ ԻՍԿԱԿԱՆԸ:
ԳՆԵԼՈՎ ԳՐԱՄՕՖՕՆ
ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ
աշխարհիս ամենալաւ գրամոֆոնային պատեֆոնները
„ԳՐՈՂ ԱՄՈՒՐ“
բոլորովին նոր գրուցներներ, յայտնի ՀԱՅ ԵՐԳԻՉՆԵՐԻ կատարումներից կազմված:
ОБЩЕСТВО ГРАММОФОНЪ СЪ ОГР. ОТВ.
ԹԻՖԼԻՍ, Գօլովինսկի պր. 9, „ՕՐԻԱՆՏ“ հիւրանոցի ներքեւ:
(Ե.Կ.) 1161. 3—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.